

KURŞUN DÖKME

Bazı hastalıkların ve nazar değmesinin tedavisi için başvurulan, eski Türkler'den kalma hurafi bir uygulama (bk. FAL; NAZAR).

KURŞUNLU HAN

Manisa'da
XV. yüzyılın sonlarına ait han.

Manisa ili merkezinde olup II. Bayezid'in hanımlarından Hüsnüşah (Husniyeşaz) Hatun tarafından yaptırılmıştır. İnşa tarihini belirleyen bir kitâbesi yoksa da Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde kayıtlı (nr. 2132, s. 310/58), Manisa'da Hatuniye Camii'nin bânisi, II. Bayezid'in oğlu Şehinşah'ın annesi Hüsnüşah Hatun vakfına ait 903 (1497-98) tarihli Arapça vakfiyesinden anlaşıldığına göre Hatuniye Camii ile aynı tarihlerde inşa edilmiştir. Hüsnüşah Hatun Manisa'da kaldığı yıllarda Hatuniye Camii, Serâbâd mahallesinde şimdi yıkılmış olan hamamla bunlara vakfedilmiş, bugün Kurşunlu Han olarak anılan büyük hanı da yaptırmış, bu eserleri için zengin gelir kaynakları vakfetmiştir.

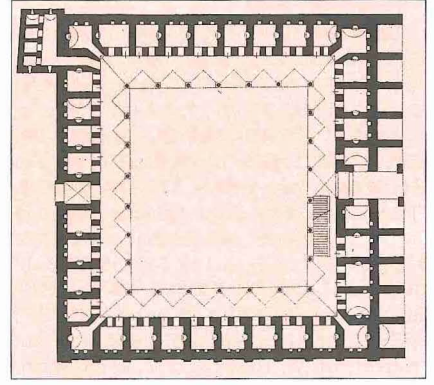
Kurşunlu Han çeşitli tamirler görmekle beraber esas şekli değişmemiştir. Sonradan yapılan ilâvelerin ise hanı çirkinleştirdiği muhakkaktır. Yapı 1020 (1611) yılında vuku bulan zelzelede harap olmuş, tamiri için İstanbul'dan emir gönderilmiş, 1053 (1643) ve 1088 (1677) tarihlerinde de büyük tamir görmüştür. Yapılan

keşfe göre hanın kible tarafındaki alt ve üst kemerlerinden on ikisi, altı hücre, ahırın çatısı, odaların kapı ve pencereleri, caminin bazı kurşun aksamı, şadırvanın çatısı, aşhane, ahır ve imaretin çatıları tamire muhtaç durumdaydı. Evliya Çelebi'nin, "Tahıl Pazarı Hanı kurşunludur, kal'â-misal kırk kubbeli hân-ı kebirdir kim cümle Arap ve Acem bezirgânı anda mekse derler, ismine Hatuniye Hanı derler" diye tarif ettiği yapıdan Rudolf M. Riefstahl, "Yaklaşık olarak kare planlı, büyük ve iyi inşa edilmiş bir Osmanlı hanı" diye söz etmektedir. Yapının Arapça vakfiyesine göre otuz altı tahtanî, otuz sekiz fevkanî odası, büyük avlusu, ortasında havuzu, büyük bir ahırı vardır.

Hüsnüşah Hatun'un vakfiyesinde hana bitişik yirmi bir dükkândan bahsedilmekteyse de bugün sadece batı cephesinde dokuz dükkân bulunmaktadır; kuzey cephesinde ise dükkânların varlığını ispatayan duvar izlerine rastlanmıştır. Hanın önünden geçen caddenin genişletilmesi sırasında bu dükkânların yıkıldığı ve avluya bakan odaların kapıları kapatılıp sokak cephelerinin yıkılmasıyla bu mekânların dükkân haline getirildiği anlaşılmaktadır. Avluda bulunması gereken sekizgen havuzun da izlerine rastlanmış ve daha sonra buraya yeni bir havuz yapılmıştır. Vakfiyede hanın bir de ahır kısmından söz edilmektedir. Günümüzde izine rastlanmayan ahır, muhtemelen hanın doğu kısmındaki kapı ile irtibatlı ve bugün itfaiye binasının işgal ettiği hanın doğu bölümündeydi.

Duvarları bir sıra taş, iki sıra tuğla ile inşa edilmiş olan iki katlı hanın ortasında 28,20 x 24,60 ebadında, üstü açık bir avlusu vardır ve cümle kapısı batıdaki tonozlu eyvandır. Kuzey cephesindeki kapı ise sonradan yapılan tamirler esnasında açılmıştır. Avluyu çevreleyen zemin kat revaklarının etrafında sıralanan odalar yaklaşık 3,10 x 3,20 m. ebadında tonozlu hacimlerdir. Alt ve üst kat odaları tonozlu olup sadece girişin üstüne rastlayan altı oda kubbelidir. Bütün odalar tuğla döşenmiştir ve sadece üstteki odalar ocaklıdır. Hanın üst katına, girişin kuzeyinde ve revak içinde bulunan taş bir merdivenle çıkılmaktadır, daha sonra basamakların üzeri şapla kaplanmıştır.

Zaman zaman birtakım tamirler gören Kurşunlu Han son şeklini XIX. yüzyıl sonlarında yapılan empire üslûbundaki onarımla almıştır. 1966 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün statik aksaklıklarının giderilmesi için başlattığı onarım neticesin-

Kurşunlu Han'ın planı

de bina önceki ilâve ve tâdilâtta kurtarılmış ve orijinal görüntüsüne kavuşturulmuştur. Yapı bugün öğrenci yurdu olarak kullanılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

R. M. Riefstahl, *Cenubu Garbî Anadolu'da Türk Mimarisi* (trc. Cezmi Tahir Berktin), İstanbul 1941, s. 27; İbrahim Gökçen, *Manisa Tarihinde Vakıflar ve Hayırlar*, İstanbul 1946-50, I, 153-154, 158; II, 151; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârîsi V*, s. 340-341; a.mlf., "Hatuniye Külliyesi", *DİA*, XVI, 502; Filiz Oğuz, "Manisa Kurşunlu Han", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, sy. 1, Ankara 1974, s. 109-127.

DOĞAN YAVAŞ

KURŞUNLU KÜLLİYESİ

Eskişehir'de
Çoban Mustafa Paşa tarafından
XVI. yüzyılın
ilk çeyreğinde kurulan külliye.

Odunpazarı semtinde bulunan eser Üsküdar-Payas güzergâhındaki menzil külliyelerinden biridir. Cami girişinin üstünde yer alan kitâbeden ebced hesabına göre 921 (1515) tarihi çıkmaktadır. Ancak kitâbede Kanûnî Sultan Süleyman'ın adından ve bânisi Mustafa Paşa'nın vezirliğinden bahsedilmektedir. Çoban Mustafa Paşa'nın vakfiyesi ise 1526 tarihlidir. Kitâbedeki tarih, ifadeler ve vakfiyenin tarihi dikkate alınarak külliye'nin 1515-1526 yılları arasında inşa edildiği belirtilmektedir.

Külliye'nin mimarı henüz tam olarak belirlenememiştir. Mimar Sinan'dan önceki başmimar olan Acem Ali'nin döneminde inşa edilen ve büyük ihtimalle Acem Ali'ye ait olabileceği belirtilen külliye-lerden hareketle bu külliye'nin mimarının

Kurşunlu Han'ın avlu revaklarından bir görünüş

